

פרטיכל מס' 17/8

מישיבת ועדת הכספים

ביום ג', ט' בטבת תשי"א-18.12.50

נוכחים חברי הועדה:

- היו"ר ד.צ. פנקס
- י. אפרתי
- א. אלישר
- א.ט. גניחובסקי
- ש. דיין
- א. הרצפלד
- א. חושי
- י. רוקח
- ב. רפטור

- ס. אילון - מזכיר ועדת הכספים
- ש. ספינק - מטעם האוצר
- א. צידון - מטעם מזכירות הכנסת.

מוזמנים:

- שר האוצר א. קפלן
- שר החקלאות פ. לוביאניקר
- ס. פורת - האפוסטרופוס על נכסי נפקדים
- א. זילביגר - מטעם משרד המשפטים

סדר היום:

- א. חוק נכסי המדינה, תשי"א-1950
- ב. משכרת השופטים.

הישיבה נפתחה בשעה 10.30.

היו"ר ד.צ. פנקס:

אני פותח את הישיבה.

ברצונן של שר החקלאות להעיר כמה הערות על חוק נכסי המדינה שיעמוד היום לדיון בוועדה. ברצוני להביא לתשומת לב חברי הועדה, כי נדון בחוק זה עד שעה 12.00, כי בשעה זו יופיע כאן חבר הכנסת פנחס רוזן, אשר יציע הצעותיו בענין משכרת השופטים.

בישיבה הבאה נדון בקשר עם המעברות על הערבות, ושר האוצר יביא לנו הצעה. מחר ניכנס לדיון בארנונה.

רשות הדיבור לשר החקלאות.

שר החקלאות פ. לוביאניקר: ברצוני להעיר כמה הערות בקשר עם שני סעיפים בחוק הזה: סעיף 2 וסעיף 4.

בחוק הזה הוכנסו משום מה המים העליונים. אילו היה החוק הזה קובע רק פרינציפלים כלליים, לא היה אכפת הדבר, אולם הוא גם מוציא מסקנות מסוימות, ופה נוצר מצב לא נוח מכמה בחינות. הפרינציפ הכללי, שכל המים העליונים הם נכסי המדינה, הוא טוב מאליו, אבל מתוך הפרינציפ הזה יוצאת המסקנה בסעיף 4, שהמשלה רשאית, בשם המדינה, למכור סנכסי המדינה נכסים שמדובר בהם בסעיף 1, 2, או 3, להעבירם, להשכירם, להחכירם, לחלקם, להרשות את השימוש בהם וכד'. אנו מדברים פה בענין מיוחד פרינציפיוני - המים העליונים בארץ. קשה מאוד לעכל את הנסחה שאפשר ברכוש זה או בנכס זה של המדינה לעשות הכל, כפי שייראה הדבר.

זוהי סוגיה מיוחדת; ערכם של המים גדול בחיי המדינה, ואינני חושב שטוב, שפתרון השאלה הזו יהיה אגב אורחא, אגב פתרון שאלת כל מיני נכסים אחרים.

קיימת ועדה בין-משרדית, בה משתתפים ב"כ משרד החקלאות, משרד האוצר, משרד המשפטים, משרד הבריאות ושורה של גופים צבוריים תנוגעים בענין, והועדה הזו מעבדת הצעת חוק יסודי לענייני המים בארץ, גם המים העליונים וגם המים התת-קרקעיים.

אני הייתי מבקש, היות ואינני רואה כל הכרח להכניס את ענין המים למסגרת החוק הזה, להוציא את ענין המים ממסגרת החוק הזה, עד שיעובד החוק היסודי. החוק המנדטורי הקיים טוב ומספיק בתור חוק זמני, המבטיח את זכויות המדינה על המים העליונים. לעת עתה מספיק לנו בסעיף 4, בו מדובר על זכויות המכירה וההחכרה, החלוקה וכו', ואפשר להוציא זאת בסעיף 2.

אינני יודע אם מבחינת הקונסטרוקציה של החוק אפשר להשאיר את סעיף 2 עצמו ולהוציא סעיף 4. או שאפשר להוציא את כל הענין ולחכות עד אשר הועדה הבין-משרדית תגמור את עבודתה והממשלה תביא הצעת חוק יסודי, המנסה לענות על כל שאלת המים בארץ, או לבקש את משרד המשפטים ומשרד החקלאות למצוא איזה פתרון, אשר יאפשר לנו לעבור על הענין הזה. על כל פנים, אז הייתי מבקש שהועדה עוד לא תטפל בסעיפים אלה ותשאיר למשרד המשפטים ומשרד החקלאות למצוא דרך, איך להוציא דבר זה ממסגרת החוק.

היו"ר ד.צ. פנקס:
ברצוני רק להוסיף שאלה: האם השארות הסעיף הזה מונעת אחרי-כן לקבוע חוק מיוחד נקשר לשימוש במים או לבעלות על המים? אם בסעיף 4 נאמר "הממשלה ראשית", אין זה אומר שהיא חייבת לפעול בדרך זו ואין זה מונע שהיא תציע חוק אחר שיקבע את הדברים; כי אם אנו מדברים בחוק זה על נכסי המדינה כולם, קשה לא לטפל בנכס כה חשוב כמים.

מר זילביגר:
אשיב בקצרה לשאלתו של היו"ר. השארות הסעיף הזה לא תמנע חקיקת חוק שיקבע הוראות מיוחדות לגבי מים. אני מפנה את תשומת לב חברי הועדה לסעיף 5, הקובע בפירוש שהוראות סעיף 4 אינן פוגעות בהוראותיו של כל חוק אחר הן בנכסי המדינה. פירוש הדבר, שאם יחקרו היום חוק בחירות, למשל, הקובע הוראות מיוחדות לגבי מכרות ומחצבים, הרי לא יפגעו הוראות אלה ע"י חוק נכסי המדינה. ואם כך הדבר לגבי חוקים בעבר, על אחת כמה וכמה שהוא קיים לגבי חוקים שיוחקו בעתיד ע"י הכנסת, שכוחם ודאי עדיף על חוק קודם בזמן.

אשר להערותיו של שר החקלאות, ברצוני רק להודיע בקיצור לוועדה כמה פרטים על עיבוד החוק הזה. לאמיתו של דבר, יזם משרד המשפטים בראשונה חוק מצומצם יותר על סקרעני המדינה בלבד. במהלך הדיון הורחבה המסגרת והוחלט לכלול בה גם נכסים אחרים, בעיקר מטלטלים. נקבע אז שנציע לכנסת שלושה סעיפים דקלרטיביים בלבד, שאין בהם שום חידוש לאמיתו של דבר ושאינן בהם כדי לשנות את פני החוק הקיים. 3 הסעיפים האלה דגים כסידורם בנכסי השלטונות המנדטוריים, באוצרות מים ובנכסים ללא בעלים. הסעיפים האלה אינם מחדשים מאומה, אינם קובעים שום הלכה חדשה ומבחינה משפטית אין זה מעלה ואין זה מוריד, אם הסעיף בדבר מים יישאר בהצעת החוק הזו, או יושטט ממנה.

אלא, כמה דברים אמורים? בהיקף הזכויות של המדינה. כל המפורש בסעיף 2, מטילא ישנו היום למדינה ולממשלה, ורק מטעמי יופי משפטי, כביכול, ומטעמי ניסוח, וכדי לנצל הזדמנות של ביטול חוק מנדטורי, נקטנו בשיטה כזו. עשינו זאת גם למען השלימות, כדי שחוק זה יכלול בתוכו את נכסי המדינה לסוגיהם השונים.

מבחינה משפטית לא שונה היקף הזכויות של המדינה אולם בעקיפין ישפיע סעיף 4, המרשה למדינה ולממשלה לעשות כל מיני עיסקות בנכסים, ובכלל זה מים. כעת אין סמכויות כאלה לגבי מים.

אם שר החקלאות תובע בסעיף 4 לא יחול על מים, שהם רכוש המדינה, ודאי שמשרד המספטים, אשר אינו קובע את קו המדיניות בענין זה, אינו מתנגד לכך.

אני רוצה לסיים ולומר, שכדי להשיג את מטרת שר החקלאות, קיימות שתי אלטרנטיבות: אפשר להשמיט את הסעיף כולו, או להשאיר אותו ולקבוע בסעיף 4 סייג מסוים, הטגביל את הממשלה בעיסקות לגבי מים. הייתי מציע לוועדה להתעלם ברובע זה מהשאלה ולהשאיר את ההכרעה הסופית למשרדים הנוגעים בדבר.

היו"ר ד.צ. פנקס:
האם לדעת שר החקלאות, צריכות להיות סמכויות הממשלה לגבי מים יותר רחבות או יותר מצומצמות?

שר החקלאות פ. לוביאניקר: לדעתי, הן צריכות להיות יותר מצומצמות. אינני מעלה על דעתי, למשל, שבענין המים העליונים תהיה לממשלה זכות מכירה. אסור גם להעלות על הדעת באופן תיאורטי אפשרות כזו. לא הייתי רוצה שבחוק המדינה תהיה מנוסחת האפשרות הזו, גם אם יש לצ' בטחון ששום ממשלת ישראל לא תעשה דבר כזה.

ב. רפטור:
ברצוני לשאול שאלה את שר החקלאות: האם אין הוא סבור שצריך להרחיב מה שהוא חושש לגבי המים, גם על כל הסעיף המדובר על נכסי המדינה: סרקעים, סכרות, מחצבים, מטלסלים וכו'? האם אין צורך להכניס כאן שינוי, שהממשלה יכולה, בתנאים מיוחדים, לצרכים מיוחדים, למסור למוסדות הלאומיים את הנכסים. זהו סעיף כללי מאוד, ואני רוצה לדעת אם שר החקלאות שם לב לדבר זה.

שר האוצר א. קפלון:
היתה הצעה לחכות בסעיף המים לתשובת המשרדים הנוגעים בדבר. זאת אפשר לקבל, ואח"כ במקום שאלות להכנס לוכוח הכללי.

היו"ר ד.צ. פנקס:
אני מקבל זאת; ברצוני לברר משהו עם שר החקלאות: לדעתי, דבר זה נוגע גם למים תת-קרקעיים.

שר החקלאות פ. לוביאניקר: לא, אין זה נוגע למים תת-קרקעיים. ייתכן שבגלל הנוסח יש פה מקום לאי-הבנה וצריך לברור אותו מחדש. אולם, הכוונה היא רק למים עליונים.

היו"ר ד.צ. פנקס:
אם בסעיף 4 יהיה כתוב, שהוראה בענין נכסים אלה יקבעו בחוק נפרד, האם זה יספק את משרד החקלאות, בנוגע למים?

א. אלישר:
אני סומך על דברי שר החקלאות, ששום ממשלת ישראל לא תמכור את הנכסים האלה, אבל הדיסקרציה הניתנת כאן היא רחבה מדי, לאיזו ממשלת ישראל שתהיה אי-פעם. הנה אנו מתחבטים בשאלת האשלג כבר שנה וחצי ועדיין לא החלטנו עליה, וכל הבעיה היתה, אם לתת זכות כל שהיא לחברה פרטית. אולם פה, יכולה הממשלה, מבלי כל התייעצות עם הכנסת או עם ועדת הכספים, לעשות כראות עיניה. אני מתאר לעצמי שבחלק מסוים מהארץ נמצא נפט; ובכן, הממשלה יכולה למכור את האדמה וכל מה שיש בתוכה, מבלי ידיעת הכנסת ומבלי ידיעת שום מוסד שלה. אין כל זכר כאן שיש משהו המחייב את הממשלה לתת דו"ח למישהו. זה דבר מסוכן מאוד. אני מציע שקודם כל יבוא דבר זה לכנסת או לוועדת הכספים.

י. רוסח:

ברצוני להעיר משהו לשר החקלאות, לדעתי, עד כמה שאני בקי בעניין, אין מים עליונים מבלי מים עמוקים ואי אפשר להפריך ביניהם. בדרך כלל, אני בעד זה שהשאלה תובא בצורה יסודית בחוק, כלומר כל ענין המים ולא אגב דיבור על נכסי המדינה כולם, כשהמדינה הוא בעיקר על דברים סטביליים. משום כך, אני חושב שלא במעוף אחד אפשר לפתור את הבעיה הזו, כי אם יש להשאיר זאת לחוק יסודי גדול - חוק המים.

א. הרצפלד:

עלי להודות, כי לי נדמה שאנו מוסרים פה את הזכות למישהו למכור את כל א"י, לעשות בה כטוב בעיניו. נדמה לי שהחוק הזה עומד בסתירה עם חוק רשות הפיתוח. אני שואל את אנשי החוק, אם אני צודק בהשערתי זו. אני נמצא במבוכה, ואינני יודע איך אנו, כמו ירינו, נוכל להכניס חוק כזה לחוקי מדינת ישראל.

א.ט. גניחובסקי:

האם ישנו איזה חוק המחייב רישום נכסים? אם אין דבר כזה, אני מציע שייעשה.

אני מציע שיהיה כתוב: "באישור ועדת הכספים", בכדי להקל על כמה וכמה בעיות.

אני מתנגד לנוסח: "אדם אחד שהורשה לכך ע"י שר האוצר". אני דורש שכאן תהיה סחייבת רק חתימתו של שר האוצר.

ש. דיין:

אינני מקבל את הערתו של הרצפלד.

אני אינני מתנגד לכך שהמדינה תהיה גם בעלת המים התת-קרקעיים, ואינני יודע מדוע התעוררו כאן נגד דבר זה. אני חשבת שאנו נתוס לב מוכנים להגיד, כי אנו מלאימים את המים בארץ - העליונים והתת-קרקעיים. אני מפנה דבר זה כשאלה לעורכי החוק.

אני אומר כי הממשלה אינה רשאית למכור מים, ומציע לפחוק את המלה "למכור".

א. חושי:

הוכוח הכללי שהתקיים עד עכשיו נראה משונה בעיני בסקצת. הן כבר התוכחנו בענין זה בשעת הדיון על רשות הפיתוח וגם אז היו חלוקי דעות מובנים מאד, אולם הפעם מתוכחים שוב כאילו לא קיים החוק ההוא. אז באנו לידי מסקנה, כי במידה שהדבר נוגע לקרקע חקלאית, הממשלה רשאית למכור אותה רק לרשות מסוימת - הקק"ל, ורק לצרכי פיתוח. במידה שהדבר נוגע לקרקע עירוני, רשאית הממשלה למכור אותו. פה הענין הרבה יותר רחב, כי מדובר על מחצבים, מכרות, מים וכד'.

אני מתפלא במקצת על אלישר ואחרים, איננו יכולים לשלול הכל ולפתור את השאלה ב- לא! כשם שאין אנו רשאים לפתור אותה ב-כן! מוחלט. אנו יכולים לוותר מלכתחילה, כי שטחי קרקע מסוימים ואוצרות טבעיים מסוימים אסורים במכירה, ולעומת זאת אנו מתירים למכור שטחים אחרים, בתנאי שזה ייעשה ע"י החלטה של כל הממשלה ולא של שר אחד בלבד, או משהו אחר בדומה לזה, אבל איננו יכולים לבקוט בשלילה או בחיוב טוטאליים, כי הם אינם מתאימים לחוק הזה.

ב. רפפור:

נכון שהיה וכווח על רשות הפיתוח, אבל זהו דבר שונה. החוק הזה גותן היתר פשוט בתכלית הפשוטה: הממשלה, בשם המדינה, רשאית למכור את כל הקרקעים, המחצבים, המטלטלים והזכויות בארץ. לדעתי, אסור בהחלט למכור קרקע המדינה לפרטים. כל הכבוד לרשות הקיימת ולכל ממשלה חדשה, אולם בענין זה אני חייב לומר, כי אינני סומך על אף אחד. אלה הם דברים שהם נכסי העם. קיימים עכשיו קרקעות פרטיים וישנה דבר ספטרות די מפותחת בשטח זה. כל הבעיות של שכונ וקרקע הן חמורות מאד, וברלותנו, ובמצבנו זה אסור לנו לעשות דבר כזה. כל קרקעות המדינה הם קודש לעם ולמדינה ואינם קודש למכירה.

אפשר להגיד דברים ברורים: הממשלה רשאית למכור

קרקעות לקק"ל, אולם אינני יכול להסכים לכלליות. אינני יודע מה יתגלה סחר בארץ, ואינני רוצה להתחייב למפרע.

אני מסכים למה שאמר דיין בענין המים. מה יהיה אם לאדם תהיה קרקע ואח"כ יתגלו שם המים? איך ינהגו אז?

אני סבור שהפעיל הזה דורש שינוי מוחלט: שלילת מכירת קרקעות לפרטים. (ב) במקרים ידועים, אם תהיה מכירה, הסמכות הקובעת תהיה הכנסת. מכיון שאין חוקה, ענין זה איננו ברור די צרכו, אולם אי אפשר לעשות זאת דרך אגב.

י. רוקח:

ברצוני להעיר הערה אחת לדברי רפטור. עליו לדעת כי בנשבע לקרקע, קיימת ספטרות על אדמה של הקק"ל בדיוק כמו על אדמה פרטית.

ב. רפטור:

אולם זאת איננה יכולה להיות תשובה; צריך לעקור תופעה זו מן השורש.

י. רוקח:

אני אומר את הדברים האלה בדאגה רבה. הפתרון שלא למכור קרקע לידיים פרטיות אינו פתרון במקרה זה. לדעתי, צריך לתת לידי הרשויות המקומיות מקסימום של קרקעות, לשכוננים וכד', כדי לאפשר להם לבנות בקנה מידה רחב ואז לא תהיה שאלה זו חסורה כל כך.

פה חסרה לגמרי צורת המכירה, וזה לדעתי אחד הדברים היסודיים. אני מתכוון להודעה בצבור, שהקרקע עומדת למכירה. אין זה אוטר שהממשלה מוכרחה למכור דוקא לזה שמציע את המחיר הגבוה ביותר, אבל ההודעה על מכירה צריכה להיות פומבית. דבר זה צריך להיכנס הנה.

א.מ. גניחובסקי:

ברצוני לשאול מה דין חמי מבריה, לפי החוק הזה?

היו"ר ד.צ. פנקס:

לדעתי, אין החוק הזה צריך לבוא כדי לבטא את מחשבות רפטור וחבריו, על כך שאין בעלות פרטית במדינה על קרקעות. אינני מתבייש בהכרתי שיש צורך, לטובת התפתחות המדינה, בבעלות פרטית על קרקעות. ואם כן, צריכה להיות אפשרות של חליפין, של העברות קרקע פרטית למדינה ולהיפך. אינני מקבל את הגישה שמה שקיים כרגע צריך להיות אובדן, אולם יתכן שיהיה פעם וכוח רחב - מה טוב. שמענו שאפילו על אדמות קק"ל חלשים אותם חוקי ההצעה והדרישה כמו על אדמות פרטיות.

לדעתי, ישנן שלוש שאלות שמנסים לתת להן ביטוי ופחרון בחוק: ראשית, הצד הדקלרטיבי. אין לנו הערות מיוחדות בענין זה. אני מבין שהחוק צריך לכלול את ההוראות הדקלרטיביות: מה הם נכסי המדינה כיום ומה הם יכולים להיות בעתיד, ובאיזה דרך לרכוש אותם. (ב) מה רשאית המדינה לעשות בנכסים שלה. אני מצטרף לדעות שהובעו ע"י אלישר והרצפלד, שהעברת נכסי המדינה אינה צריכה להיעשות רק בדיסקרציה של הממשלה בלבד. זה כולל דברים חשובים מאד, ואני חושב שהממשלה אינה צריכה לעשות עצמה לסמכות היחידה, שרק היא תחליט בעניינים אלה. מוטב לה לשחף בזה את הכנסת או את ועדות הכנסת.

(ג) אינני מציע לקבל את סעיף 6, הנותן אישור על כל המעשים שנעשו בעבר. לי יש רושם שנעבר נעשו מעשים שלא בידיעת הממשלה, שלא בידיעת האורגנים המעוניינים. אינני בא עכשיו להאשים מישהו, אבל אני יודע שהיו נכסים שהיו שייכים לממשלת המנדט ועברו משם לצבא וצבא מטר אותם ע"י פקיד לא כל כך גבוה לכל מיני קבוצות חיילים משוחררים ואחרים. אינני מוכן לדון בסעיף זה, אלא אם אראה את הרשימות. אינני יכול לאשר כל מה שנעשה בעבר, כי יש לי ספקות בנידון זה, אם אנו זכאים לתת את הגושפנקא החוקית לדברים אלה, מבלי לבדוק אותם.

אני מבין שחוק זה אינו צריך להיות קשור בנוסחו עם חוק רשות הפיתוח. הוא גם איננו צריך להיות מנוגד לו, אבל צריך להיות יותר רחב.

אני מציע כמו כן, כפי שהציע גניחובסקי, שתהיה חובת רישום גם בחוק הזה.

ש. פורת: ישנו רישום במסגרת הרישום הכללי של הקרקעות.

הי"ר ד.צ. פנקס: אולם, פה אין קיימת רק בעיה של קרקעות. ברור שבעלות המדינה על נכסים אינה צריכה להיות תלויה ברישום, אבל למען הסדר רצוי שיהיה אינוונטר.

מר זילביגר: עומדים להציע הוספת סעיף, המאפשר לשר האוצר התקנת תקנות בדבר שמירה של נכסי המדינה, ושר המשפטים רשאי להתקין תקנות בדבר אופן הרישום של נכסי המדינה ושינוי רישומים קיימים, הנוגעים לנכסי המדינה.

א.ס. גניחובסקי: אולם, אני מציע שיהיה חוק מיוחד בענין זה.

שר האוצר א. קפלן: אם אינני טועה - הוכוח בכנסת בנידון זה היה בהעדרי - נדמה לי שאנו מסבכים ענין די פשוט. נכון אמר היו"ר שפה ישנם שלושה דברים: דבר אחד הוא הצד הדקלרטיבי, הקובע בעלות המדינה על רכוש די ניכר. אם כי היו חוקים כאלה, אנו באים כעת ואומרים: בעלות על קרקעות המדינה, או שהמדינה תובעת אותם, בעלות על כל המכרות, המחצבים, אוצרות הטבע, אם במים ואם מתחת לפני האדמה, בעלות על המים העליונים. החוק הזה אינו מרחיק לכת, כדרישתו של דיין, ואינו מכריז על בעלות המדינה על מים תת קרקעיים. השאלה אינה פשוטה כל כך ומחייבת דיונים רציניים, ולא רק עם בעלי היזמה הפרטית, אלא גם עם הקבוצים וכד'.

הממשלה עשתה פה צעד חשוב מאד, כדי למנוא אי-הבנה, צעד מרחיק לכת, ואני חושב שעל הכנסת לאשר את הצעד הזה.

עלי לומר לכם כי בשטח המקרקעים נשאר בידי הממשלה מעט מאד. ממשלת המנדט בעזרת כמה אנשים, ערבים ולפעמים יהודים, השתדלה לפזר ולחלק את כל הדברים. אנו נמצאים כעת במלחמה קשה מאד, כדי לקבל את הדברים בחזרה ולא תמיד מצליחים. אנו עומדים כעת גם בפני הדרישה להחיש את הסדר הקרקעות בכמה ששחי הארץ. אתם מבזימים בהיקף הקרקעות הנמצא ברשותנו. הגב טהווה בעיה לחוד.

הסעיף השני הוא, שימוש בנכסים האלה. אני מוכן להכניס כאן אותן ההגבלות כמו בחוק רשות הפיתוח, בדבר מכירה. אין לנו רצון למכור קרקע חקלאית. אני מוכן שיוכנס התיקון, אלא שאנו צריכים לשמור לעצמנו את האפשרות למכור קרקע עירונית וקרקע אשר יש להקים עליה מפעלים.

אינני רוצה לחזור לזכור שהיה בין רפטור ורוקח, אולם יכלתי להרחיב את הדברים ולומר, כי לדאבוני אין פיקוח עירוני מבטיח מספקולציה.

אני חוזר על דברי: איננו מוכנים למכור קרקע חקלאית, אלא במקרה שמקיימים שם מפעלים; בנוגע לעיר, אני מסכים להגבלה כמו בחוק רשות הפיתוח.

אשר לדברי רוקח, גם אני בעד זה שצריכים להכניס סדר, אבל לפי הכלל שהכנסנו כעת, איננו מוכרים קרקעות אפילו לקק"ל לפני שוערת שמאים רשמית דנה בדבר, לפי מקסימום האובייקטיביות. אנו משתדלים לשמור גם על ההכרזות הפוטביות בדבר מכירת קרקעות, אם כי זה קשה מאד.

אשר למכרות ולמחצבים, יש לנו בערך מיליון דונם ובערים מעט מאד. אני בקרתי בבאר שבע ובדרך כלל הסתייבתי שם אינם מעוניינים לעבוד שבוע שלם, כי אין להם מה לעשות עם הכסף, והעלו אפשרות של מכירת קרקע ובתיים. ישנה דרישה גדולה מצד המשתכנים לקנות את הבתים (והקרקע).

אני חוזר למחצבים. אני מפקפק אם כל מקרה יש להביא לידיעת ועדת הכספים. אני יכול להכין זאת אם המדובר על מפעלים גדולים, על קונצסיות גדולות, אבל לא על כל מיני מפעלים קטנים. זוהי פרוצדורה בלתי אפשרית.

ובכן, התיקונים שלי הם: א) אני מוכן לנהוג לגבי קרקעות כמו בחוק רשות הפיתוח; ב) לגבי קונצסיות, אני מסכים להביא את הדברים לידיעת ועדת הכספים.

אני מציע ליו"ר להסיר את הערתו בנוגע לסעיף 6. נכון שהלחץ עלי יהיה עצום, ואני הייתי מוכן לוותר, אבל אינני יכול לראות כיצד תצאו אתם מכל התסבוכת הזו.

אני מוכן לדרון עם הועדה על תיקונים אלה או אחרים, אם כי אני חייב לציין שהחוק בדרך כלל הוא צעד גדול קדימה.

יש צורך בוועדת משנה לבירור החוק הזה. היו"ר ד.צ. פנקס:

אני מציע שלאחר שמיעת דברי שר האוצר ינוסח החוק מחדש ויוכא לוועדה המלאה. א. הרצפלד:

הוחלט לבחון בוועדת משנה לעיבוד חוק נכסי המדינה. ס י כ ו ם :
חבריה יהיו: א. הרצפלד, י. רוקח, מ. סנה, ש. דיין, היו"ר ד.צ. פנקס; אם חברי סיעת החירות ירצו לשלוח נציג לוועדה זו, יוכלו לעשות זאת.

2. משכרת השופטים.

חבר הכנסת פנחס רוזן ביקש להופיע בפני הועדה ולומר דברים מספר בקשר לבעיית משכרת השופטים. היו"ר ד.צ. פנקס:

פ. רוזן:
אני מודה ליו"ר הועדה שנתן לי אפשרות להופיע בפני הועדה כחבר כנסת ולהשפיע דעתי בענין משכרת השופטים. מדוע אני מופיע כאן כחבר כנסת, כי כאשר הממשלה העבירה את שאלת המשכרת לכנסת, החליטה באותה ישיבה לא לקבוע עמדה לגבי השאלה הזו, אלא להניח את כל הענין בידי הכנסת או בידי אותו מוסד שהכנסת תחליט עליו. מליאת הכנסת החליטה להעביר את הענין לוועדת הכספים. בכל זאת הופיע בישיבה האחרונה לפני הועדה שר האוצר מר אליעזר קפלן, תחת המסווה של חבר הכנסת אליעזר קפלן, והשמיע כאילו את דעתו הפרטית באשר, שאין זה קובע את עמדת הממשלה או את עמדת האוצר, כי אם רק את עמדתו בתור חבר כנסת. הוא אמר כי חובה עליו להשמיע דעתו, מאיזה טעם שהוא. אם כן, מואה אני חובה לעצמי להשמיע דעתי בענין זה; על כל פנים, יש לי אותה הזכות, אם כי עלי לומר כי אני מצטער במקצת על ההתערבות הזו.

אני פונה אל הועדה בשלוש בקשות נמרצות:
א) לגבור את הדיון בשאלה זו מיד. דבר זה אינו סובל עוד כל דיחוי. אינני יודע באיזו מידה הובאה לידיעת ועדת הכספים כל הפרשה הזו וכל השתלשלות העניינים. האמת היא שעוד ביולי 48 המליצה ועדה בה היו חברים ברט, ניר וביהם, המלצות בנוגע למשכרת השופטים. אח"כ היתה ועדה שניה: יעקב שפירא, גרנות וקרופניק וגם היא המליצה המלצותיה. אח"כ מינתה ועדת הכספים ועדת משנה והדיון בשאלה זו עדיין לא נגמר. אני חייב לומר לחברי ועדת הכספים, כי אם יש לשופטים תביעה מוצדקת אחת, הרי היא התביעה שכעבור שנתיים וחצי מיום הקמת המדינה רשאים הם לדעת מה תהיה משכרתם. דבר זה איננו

לא נכון מה שנאמר לכם, שהם התרכזו לאיגוד מקצועי.
לא נכון שהם איימו בשביתה, אבל נכון הוא שכמה מחברי השירות הזה אינם יכולים עוד להמשיך בעבודתם, אם לא תוכרע מיד שאלת משכרתם.

(ב) אני מבקש במיוחד לא לסטות מהעיקרון אשר קבעה ועדת המשנה, שלא להפלות בין משכרת שופטי בית המשפט העליון ובין משכרת השרים.

כאשר ניהלתי בזמנו את המוסד עם עורכי-דין חשובים מאד ובקשתי מהם לחסל את משרותיהם - והיו אלה משרות גדולות - היו אלה זמורה, דולקובלום, אולשן ועוד, דבקשת הבטחת להם, ועשיתי זאת לאחר התייעצות עם מר קפלן, שיהיה קיים העיקרון הזה. בישיבת המשלה ב-4 באוגוסט 1948 הוחלט לאשר את המשכרות הבאות: ראש המשלה - 175 ל"י + תוספת יוקר; חברי המשלה - 150 ל"י + תוספת יוקר; אג בית הדין העליון - 175 + תוספת יוקר; חברי בית הדין העליון - 150 ל"י + תוספת יוקר. לא מעניין אותי הסספר, אלא השוויון. לדעתי, אי אפשר עכשיו לבוא ולפרש שזו היתה החלטה חד-פעמית, כי - וכאן אני סופיע בתור ער - רצינו אז להנהיג את העיקרון של שוויון. עיקרון זה מקובל בארצות רבות. אינני מדבר על המדינות בהן מקבלים שופטי בית הדין העליון יותר מחברי המשלה, כמו טאיטליה למשל, אבל ישנן ארצות לא מעטות, בהן המשכרות שוות בערך.

אנו נתנו לאנשים אלה הבטחה סטוימת, ואני חרד לכך שנקיים אותה. על כל פנים אינני יכול לעמוד בפני איזה שהוא מצב אחר; אני הייתי מסתכל על עצמי כעל רמאי ממש, וביחוד, שכך גם החליטה ועדת המשנה של ועדת הכספים: הועדה שמרה על העיקרון שנקבע בזמנו, שעל פיו יקבל נשיא בית הדין העליון משכרת כמשכרתו של ראש המשלה ושופטי בית הדין העליון יקבלו משכרת כגובה משכרתם של חברי המשלה. אני מבקש מכם בכל לשון של בקשה, לא לסטות מן העיקרון הזה.

אם מדברים על יצוג, ברצוני להטביר לכם, מהו כיום הנוהג בממשלה: אם חבר ממשלה זומין 20 איש למסיבה ממלכתית, כניכיל, המדינה משלמת את ההוצאות. אין זה הולך על חשבון ה-25 ל"י שקבלנו עד עכשיו בתור תוספת יוקר. במידה שישנה חובת הארחה פשוטה, יום יומית, ההוצאות הן על חשבון השרים ואין נפקא מינה בין שופטי בית הדין העליון לבין שרים.

דבר שני, עצם המשכרות שנקבעו כאן ע"י ועדת משנה של ועדת הכספים נראות לי כמוצדקות וכהכרחיות. לפי המצב היום, אם שופט בית משפט העליון מקבל 200 ל"י, נשארות לו בערך 134 ל"י נטו. אני אומר לכם בפירוט: הוא לא יוכל להתקיים על משכרת זו והוא שקוע בחובות ממש. אני אומר זאת על סמך המציאות; אני מכיר שופטים השקועים בחובות לבעלי חנות המכלת שלהם, או שקשה להם לשלוח את בניהם לבתי הספר מפאת צמצום ההכנסות. אם אנו גורסים ששופטים צריכים לקיים דת חיים בינונית, לא גבוהה ביותר אבל גם לא נמוכה, עלינו להודות כי המשכרות של היום אינן מספיקות, ובודאי שאין מספיקות משכרות השופטים של בתי הדין המחוזיים או השלום.

אשר לארגומנט של חבר הכנסת קפלן, שהעלאת משכרת השופטים תגרור אחריה העלאת משכרת של הפקידות הגבוהה, עלי לומר כי השירות המשפטי אמנם תבע את תביעותיו בענין זה, אולם הם כבר השלימו עם התוספות המקצועיות שהחליטו עליהם. הם ראו בצידוק הטענה, שהשופטים מהווים מעמד מיוחד, והמשלה והמדינה צריכות להיות מעוניינות בעיקר בזה שהשופטים יוכלו לעבוד בשלווה, במנוחה, מבלי שנשותיהם תאלצנה לעבוד, מה שלא רצוי דוקא לגבי שופטים. עליהם להיות לגמרי בלתי תלויים. שופט צריך להיות מסוגל משכרות אחרות, גם השירות המשפטי מכיר בזה שצריך לתת לשופטים מעמד מיוחד, לא רק מבחינה חוקית, אלא גם לגבי המשכרת.

אני מוכן להוסיף עוד דבר: אם העלאת משכרת השופטים תשפיע במקצת על העלאת משכרת הפקידות הגבוהה, אינני רואה בזה אסון. אני חושב שמשכרות הפקידות הגבוהה הן נמוכות מדי, אבל זוהי פרשה לחוד.

שופטי

יש לנו היום בסך הכל 68 שופטים: 7 בתי-משפט

בית המשפט העליון, 26 שופטי בית המשפט המחוזי, 35 שופטי שלום, מהם 28 שופטים רגילים, 2 שופטי תנועה, 4 שופטי בית דין לספרות, 1 שופט

זה איננו כולל את השופטים העירוניים, המקבלים את משכרתם מקופת הערים. לדעת, זהו מספר מאד מאד מצומצם.

אשר למס הכנסה, אין לי ספק כי ועדת הכספים צריכה להחליט שחלק מהמשכרת יהיה פטור ממס הכנסה, כפי שעשינו גם לגבי חברי כנסת. לפני זמן קצר הראה לי אחד מחברי הכנסת, כמה הוא מקבל נטו ממשכרתו, והסכום הוא גדול יותר ממשכרתו של שופט בית הדין העליון, כי חלק פטור ממס הכנסה. אם לא יהיה שחרור ממס הכנסה, שוב יהיה לשופטים קשה להתקיים. בנוגע לשרים החליטה ועדת הכספים בזמנו, שראש הממשלה יקבל 175 ל"י + 100 ל"י הפטורים ממס הכנסה; השרים יקבלו 150 ל"י + 70 ל"י, הפטורים ממס הכנסה, חוץ מהמקרה של שר האוצר ושר החוץ שמקבלים כל אחד 150 ל"י + 100 ל"י הפטורים ממס הכנסה. שר האוצר טען שזה בלתי חוקי, כי אין עוד חוק המאשר שחרור ממס הכנסה. בכל זאת שילמו לנו בנובמבר בפעם הראשונה את 70 הל"י. מ-70 ל"י אלה נשארו בדיוק 13-14 ל"י, מכיון שבהחלטת ועדת המשנה שיש לשחרר את 70 הל"י ממס הכנסה לא הכיר שר האוצר והוריד 80% מס הכנסה.

אני שומע שאפילו מר דפטור אמר בוועדה, כי לדעתו צריך לקבל נשיא בית הדין העליון נטו 200 ל"י. אולם, אי אפשר להגיע לסכום כזה, אלא באחת משתי הדרכים הבאות: או לקבוע משכרת של 5,000 - 4,000 ל"י לשנה, או להחליט - כפי שעשתה ועדת המשנה - שסכום מסוים יהיה פטור ממס הכנסה.

מה שהוחלט בזמנו ע"י ועדת הכספים לא היה מוגזם, יתכן אפילו שלגבי שופטי השלום היה נמוך מדי.

י. רוסה:
אני מציע לתקן את משכרת שופטי השלום בתוספת של 20 ל"י, ולקבל את מסקנות ועדת המשנה, בלי וכוחים.

הי"ר ד.צ. פנסט:
ברצוני להפנות שאלה אל שר המשפטים, היושב כאן אתנו, ולא אל חבר הכנסת רוזן: האם מותר, ובאיזה גבול מותר, לשחרר אדם מחובת תשלום מס הכנסה. זוהי שאלה משפטית, ויש צורך לפתור אותה.

לפי סעיף 5(ב)(11) של פקודת מס ההכנסה, מותר לנכות לטובת ייצוג, מן ההכנסה החייבת במס, 10% ועד 200 ל"י. אם נלך לפי פקודת מס ההכנסה, לא נוכל לעשות אלא את הדבר הזה. אני ביירתי את השאלה ומציע שלא ניגע בפקודת מס ההכנסה שניתנה לכל ישראל, אבל נוסיף סעיף אחד בחוק, המדבר באופן מיוחד על 4 סוגי משרתי המדינה, שהכנסת בעצמה השאירה לעצמה לקבוע את משכרתם: נשיא המדינה, השרים, מבקר המדינה ושופטי המדינה. בסעיף זה נאסר, של-4 סוגים אלה רשאית הכנסת לקבוע סכום הפטור ממס הכנסה. אם הכנסת קובעת את המשכרת, היא רשאית לקבוע גם את יתר הזכויות. אני מציע זאת כפתרון חוקי לבעיה.

א. הרצפלד:
לדעתי, ייצוג זה דבר אישי ואי אפשר לעשות שוויון בנידון זה. אני מרגיש שאסור לנו לפטור סכומים ממס הכנסה, כי ע"י כך אנו חותרים בכלל תחת העיקרון של מס ההכנסה.

ב. דפטור:
נסיתי בישיבה הקודמת להביא הצעה מסוימת ואני מודה שלאחר שבדקתי אותה על יסוד מספרים, קשה מאד להציע אותה שוב. אני סבור שצריך לקבוע את משכרות ראש הממשלה, השרים, נשיא בית הדין העליון וחברי בית הדין העליון, בשים לב לערכם, למשקלם ולהוצאותיהם. אינני רוצה להכביד בזה, אבל צריך להיות ברור שזוהי המסגרת. איננו יכולים לדון על ענין זה מבלי לשים לב למצב הקיים. אם נשיא בית הדין העליון יקבל משכרת על בסיס של 140 ל"י לחדש, תוספת לאשה 15 ל"י, לכל ילד 5 ל"י, + דמי ייצוג, מתקבל, שאם לא ישלם מס הכנסה, יקבל מהמדינה משכרת של 436 ל"י לחדש. גם חברי בית הדין העליון יקבלו, לפי זה למעלה מ-400 ל"י לחדש. לעומת זה, פחות או יותר בסדר מה שהצעתי לגבי שופטי שלום: 80 ל"י, + 15 ל"י לאשה, 5 ל"י לילד, ייצוג 5 ל"י = 120 ל"י.

אני מסכים שקשה מאד לעשות צעד בענין סם ההכנסה, מבלי תיקון בחוק. אני מכור שחברי הכנסת אינם מקבלים טשורת גבוהה. בענין האש"ל, אם חבר ממסלה נעדר ממקומו וצריך לשלם, יש להחזיר לו את הוצאותיו בכבוד, ואותו דבר לגבי חברי כנסת. זהו הדבר הצודק, הפשוט והמקובל ביותר.

לגבי שופטי השלום וחברי בית הדין המחוזי, אני חושב שאפשר להגיע למסקנה רגילה: לתת להם תוספת ידועה ואין בזה כל קושי. אני מציע ללכת בדרך זו, כי כל דרך אחרת תסבך אותנו.

א. אלישר:
אנחנו מעתיקים כמעט תמיד חוקים ואפילו הסברים מהחוק האנגלי. באנגליה הוסיפו היום לשופטי בית המשפט המחוזי 2,500 ל"י. אנגליה, הרוצה לקטץ בכל פרוטה, מעלה היום את משכרת השופטים בסכום כה גדול, ואלינו לקחת מהם דוגמה.

אין דומה מצבו של שר למצבו של שופט. ידוע ששר יכול להעביר הוצאות מסוימות על חשבון מחלקתו, בעוד ששופט אינו יכול לעשות כן. לא יתכן שניתן לשופטים שלנו להמשיך לחיות בתנאים בהם הם חיים עתה. עלינו לאפשר להם לחיות בכבוד.

אני בדעה שעלינו לקבל את הצעת היו"ר.

ש. דיין:
שר המשפטים תוסך בהעלאת משכרות השופטים. האם איננו רואה שכעבור זמן קצר ביותר יצטרך להגן על העלאת המשכרות של הפקידות כולה המשרתת את המשפט?

א.ט. גניחובסקי:
אני חושב שלכולנו ברור, שאם מדברים על שופטים, פירוש הדבר גם שופטים דתיים. אני מתפלא שהיו"ר לא דיבר על כך.

אשר לפיטור סמס הכנסה, אני מאד חושש לכך. לדעתי, פריכה ועדה מצוטצמת לשבת ולהחליט על כך.

היו"ר ד.צ. פנסט:
כדי לסיים את הדבר, אני מוכן לקיים סחר ישיבה בקר, ולהביא אח"כ בפני הועדה המלאה את מסקנות ועדת המשנה. צריך להשלים את ההרכב של ועדת המשנה, כי כמה חברים אינם יכולים להשתתף בדיון: בדר בחו"ל, נפתלי בחו"ל וגרנות חולה ואינו יכול להשתתף.

שר המשפטים פ. רוזן:
ברצוני לענות על כמה שאלות. בנוגע לדברי אלישר, עלי לומר כי בשנת 1925 היתה המשכרת של השופט הגבוה ביותר באנגליה - 10,000 ל"י לשנה.

עליכם להגיע לידי הבנה, כי עמדתו של נשיא בית הדין העליון שווה לעמדתו של ראש הממשלה ועמדתם של חברי בית הדין העליון שווה לזו של חברי הממשלה. עלינו להיות אחת המדינות המכבדות את המוסד הזה.

ועדת המשנה הוסיפה את הסכום הסוים, כי רצתה להגיע לאיזה שהוא סכום הוגן.

אינני מודה כי יש זכות לשלם לשרים, כל עוד אין משלמים אותם הסכומים לשופטים, אולם, לדעתי, יש לתקן את חוק סם ההכנסה, או בחוק מסוים, כפי שאמר היו"ר, לשחרר סכומים מסוימים סמס ההכנסה. אני ממליץ על הדרך השנייה.

ס י כ ו מ :
התקבלה הצעת אלישר שהועדה המלאה תשב ביום שלישי ב-08.30 ותסיים את הדיון על משכרת השופטים.